

román alamut a etika vraždy

Aleš Debeljak

Po 11. září 2001 se v západním světě, a tedy i ve Slovinku, rapidně zvýšil zájem o islám. Díky prorockému zápalu „možku islámského terorismu“, vahabitského puritána Usámy bin Ládina při šíření fundamentalistických myšlenek, katastrofě v New Yorku a Washingtonu a díky krvavé americko-britské okupaci Iráku roku 2003 jsme byli i my v širší veřejnosti nenápadně přinuceni zblízka pohlednout do tváře islámu obecně a radikálního islamismu zejména.

Konfrontace s islámskými tradicemi a hodnotami probíhala pro Slovinci v rámci, který utvářel zeměpis a historie zemí, jejichž jihovýchodní část se překrývala s Vojenskou hranicí, pohyblivou hranicí mezi Otomanskou říší a evropskými monarchiemi. Od tureckých vpádů a opevněných zdí kolem kostelů na kopcích až po bosenské jednotky rakousko-uherské armády na sočské frontě se Slovinci setkávali s islámem zejména prizmatem strachu. Ale nebylo jim neznámé ani romantické okouzlení „orientální exotikou“, jejíž ohlas lze například zaslechnout v obrazu „Mečky“. Běžný jazyk jej používá jako označení pro bohatou truhlu splněných přání. Tato dvojdomá dialektika přitažlivosti a odporu k islámu je typická a tradiční „evropská“.

Dlouhou historií se nevykazují jen kolektivní stereotypy, ale také seriózní zkoumání islámu. Evropské pokusy o pochopení islámu sahají mimo jiné do maurského Španělska a k středověkým překladům z arabštiny, v nichž se uchovala tradice antického Řecka. Na prvním latinském překladu Koránu, který byl zhotoven už ve 12. stol. v dunyjském opatství, spolupracoval také „slovinský“ filozof a astronom Hermann de Carinthia. Když v období vrcholného středověku začal proces systematického seznamování Evropy s islámem, spočíval praktický důvod tohoto zkoumání také v tom, že bylo třeba rozumět silnějšímu nepříteli.

Nejspíš právě takový impuls vedl moderního slovinského spisovatele Vladimíra Bartolu při psaní *Alamutu*, „románu ze starého Orientu“.

Kdo byl Vladimír Bartol (1903–1967)? Jako třetí ze sedmi dětí měšťanské rodiny v Terstu získával impulzy pro formování svého tvůrčího talentu už v útlém dětství od své matky, spisovatelky a redaktorky prvního slovinského ženského časopisu, a od otce, liberálního úředníka. Zajímal se o malířství, entomologii, horolezectví a pilotování letadel, aby se plnohodnotně realizoval až v literatuře. Podle svých vlastních slov byl „trošku podivinské dítě“ s bujnou fantazií a citlivou povahou. Později se stal zdrženlivým asketou, radikálním odpůrcem tabáku a alkoholu, zaniceným čtenářem Freuda, Nietzscheho a francouzských personalistů, pařížským studentem a radikálním kritikem slovinské literární tradice. Odmítal ji, protože byla začlena na vzdělávání ujařmených poddaných. Vladimír Bartol uplatňoval svou fantazií a kritický cit ve svém psaní: psal hodně i rozmanitě, od divadelních kritik až po črty, od historických románů po humoresky. Ve své době však ve Slovinku nebyl přijat s otevřenou náručí.

Dnes je jeho *Alamut* obecně nejznámějším slovinským románem. Je znám ve více než tuctu jazycích, k dispozici je v tureckých, německých, španělských a francouzských knihovnách, v Bosně a v USA, dokonce i v Íránu, a to navíc ve dvou různých překladech. *Alamut* totiž vyšel už ve více než třiceti vydáních, včetně časopiseckých, v němž vycházel před několika lety v pařížském listu *Le Monde*.

Ale to je dnešní stav. Při vydání v roce 1938 ho slovinská kritika přijala několika vlažnými a čtenými odmítavými kritikami. Z hlediska katolické morálky vyčítala románu povětšinou nihilismus a extremismus a také únik k exotice od aktuálního

místa a času. *Alamut* zůstal ve slovinském kulturním povědomí naprosto přehlížený, jeho autor, přestože rád vedl spory se současnými spisovateli, živořil na okraji veřejného zájmu. Třebaže byl jeho román znovu vydán už roku 1958, Bartolovo umělecké dílo bylo s nadšením rehabilitováno až generací slovinských postmodernistů, kritiků a spisovatelů, kteří vyrůstali v 80. letech 20. století.

Když si vybavíme zápis v Bartolově deníku ze dne 24. 7. 1938, v němž neskrupně říká: „(...) v *Alamutu* budu nesmrtelný“, mohli bychom ho na první pohled označit za nešťastného narcise. Ale pouze na první pohled. Druhý, podrobnější pohled nám poví, že Bartol byl možná pouze vizionář, jemuž současníci nerozuměli, ani doma, ani ve světě. Spisovatel poslal synopsi svého románu slavnému hollywoodskému studiu MGM už v době vydání knihy. Nedostal odpověď.

Dnes je situace jiná. Aktuální popularita románu *Alamut* nesouvisí jen s jeho literárními kvalitami a pevnou literární strukturou. Nemá smysl se přetvařovat: román se stal světově populárním proto, neboť ho dnes čteme v kontextu, který smutně dotváří vyplňující se předpověď o „střetu civilizací“, Západu a islámu. Stejně tak v tomtéž zjednodušení (které upozadí komplikované vnitřní rozdíly, aby mohl snáze nabídnout nebezpečně populistické berličky) už nejeden kritik zvolal, že kdyby Usáma bin Ládín neexistoval, musel by si ho Vladimír Bartol vymyslet.

Skutečně: *Alamut* je dnes děsivě aktuální, dramaticky vizionářský a bolestně přesný. Román, k němuž autor po deset let shromáždil studijní materiály, je příběhem o politických „teroristech“, o mistrovské kontrole ducha a kolektivním fanatismu, asketické disciplíně ve službě velké myšlenky a o klíči do ráje. Hlavní postavou příběhu je vůdce sekty assasinů Hasan e Sabbáh, který své přívržence připravuje na sebevražedné úkoly. Není třeba, abychom chodili tak daleko, jako šla arabská televize *Al Džazíra*, jejíž komentáři říkají, že Egyptané a Saudové, odpovědní za útoky na New York a Washington, jsou duchovní potomci assasinů. I to je možné.

Ale zcela jistě je toto: *assasini*, zvláštní sekta izmaelců v šíitském islámu, vznikli v 10. století. Bouřili se proti tyranským tureckým chalífům, despotům tehdejšího Středního východu. Vyznačovali se výrazným náboženským citěním a současně výjimečnou uzpůsobeností k vraždě: proto se jim říkalo „živé dýky“. Jménem kolektivního osvobození zpod tureckého jařma byli připraveni umřít při vraždě nenáviděných vládců nebo po ní. Spolehlivý historický fakt je také to, že měli opevněné hrady v Sýrii, v oblasti Kaspického moře a v severní Persii.

Přesně tam je také situován Bartolův román. Hlavní postavou je Hasan e Sabbáh, starý intelektuál a mystik. Na hradě ve vysokých horách, zvaném Alamut neboli Orlí hnízdo, vybudoval cvičiště pro mladé bojovníky, *fedajjíny*. Hasan e Sabbáh, předzřívající také Seiduna neboli nový Prorok, pečlivým výběrem shromáždí přívržence z různých etnických skupin a vzdělává je. Po výcviku těla i ducha jsou připraveni na smrt: stanou se mučedníky za „svatou věc“. Kromě válečných dovedností se učí jazyky, filozofii a poezii. Tak se mohou snadno maskovat jako súfijci nebo tlumočníci a trpělivě čekat na příležitost, aby mohli probodnout svou obět. Závazek idejí založené na náboženství jim postačuje k tomu, aby obětovali vlastní život. Vraždu příslušného tyranu vykonají odvážným způsobem: jed jako prostředek smrti se jim například hnusí, neboť účinkuje na bezpečnou vzdálenost a s časovou prodlevou, tedy bez přímého ohrožení assasina.

Ale přesto nejsou ani žoldáci, ani vojáci řádné armády. Sabbáh je vychovává podle

svého programu radikálního islamismu, který vyžaduje slepou oddanost a odvahu. Hlavní cíle programu? Osvobodit Persii z područí seldžuckých Turků. Proto je nezbytná vysoká bojová morálka. Jelikož bylo třeba zničit mezi fedajjíny jakoukoli pochybnost o ráji, který je po mučednické smrti čeká, vybudoval Sabbáh zahrady, navlas podobné jako ve „skutečném ráji“. Pohádkový příběh přeměnil ve skutečnost, neboť na hradě vznikla dokonalá simulace ráje se zurčícími potoky a pěstěnými zahradami, s písčítými pěšinkami a povolenými dývkami – doslovně ztělesnění medu a mléka! Hasan poté dojem rajskeho světa vylepšil „kuličkami hašíse“, jimiž své žáky omamoval.

Simulace a pravda: v čem spočívá rozdíl? Bartolův hrdina odpovídá v souladu s evropským nihilismem, který byl duchem spisovatelovy doby. Nietzschéanský výkřik „Nic není skutečné, vše je dovolené“ se ve stránkách románu ozývá víc než hlasitě. Z tohoto pohledu není důvod se divit: když se v assasinech upevnila naprostá oddanost idejí, *starček z hory*, jak Sabbáhovi říkali křížáci, je posle na individuální mise proti utlačovateli.

Turecký sultán z nich má obrovský strach, proto se je snaží zničit tak, že proti Alamutu vyšle ohromné vojsko. Jenomže plán na obsazení Alamutu se nezdaří, stejně jako se nepodaří zajmout vůdce. Duchovní moc Hasana e Sabbáha ještě vzroste. S každým novým útokem Turků vznikne nová izmaelská pevnost, nové buňky assasinů se šíří, řetěz odporu se přenáší dál. Dokonce i potom, co se stařeček z hory vzdal ze světa, jeho sekta stále žije.

Taková je fabule tohoto historického a dobrodružného románu. Jak mu máme rozumět? V dnešním pohledu je Hasan obyčejně opravdu chápán jako bin Ládín, assasini jako fanatičtí islámští radikálové, kteří jsou připraveni položit svůj život tak, jako to dělají dnešní „fedajjini“ od Palestiny po Indonésii a Irák. Fanatismus, který není brzděn strachem z vlastní smrti, se stává pro současného člověka nepochoybně děsivým. Obětování vlastního života jako poslední prostředek zajištění existence kolektivu se v moderních západ-

ních demokraciích, tj. tady a teď, zdá být naprosto absurdní.

Před dobrým půlstoletím, kdy román vznikl, tomu bylo jinak. Evropě tenkrát vládli Stalin, Hitler a Mussolini. Při psaní *Alamutu* si Bartol vyhrančil situaci bolestně uvědomoval. Není náhoda, že rukopis, který je uložen v Národní a univerzitní knihovně v Lublani, ve své první verzi obsahuje výmluvné věnování: *Benitu Mussolinimu*. Ve druhé verzi jde o poněkud méně zřetelnou formulaci *jednomu diktátorovi*, knižní vydání pak kvůli tlaku nakladatelství zůstalo bez věnování. Ale to nám nesmí bránit, abychom v *Alamutu* nečetli také alegorii odporu proti diktatuře.

Takový výklad není zcela protismyslný. Čas a prostor, v němž Vladimír Bartol tvořil, byl poznamenán italským fašismem. Po rozpadu rakousko-uherské monarchie se mnoho Slovinců ocitlo v Itálii – celá třetina. Pro svou etnickou identitu se v Mussoliniho zemi stali občany druhého řádu. Žili pod brutálním tlakem fašistického režimu: slovinské školy byly zavřené, slovinské mše se mohly konat jenom na utajených místech. Řada Slovinců emigrovala do zámoří a do tehdejší Jugoslávie. Mnozí zůstali a snažili se každý svým způsobem bojovat za kolektivní přežití a za osobní důstojnost.

Terst, mnohonárodnostní přístav habsburské monarchie, byl roku 1918 podle počtu Slovinců největším „slovinským“ městem (před Lublaní a Clevelandem v Ohio). Pod diktaturou černých košil však v Terstu a okolních krajích, kde žili potlačovaní Slovinci, mělo veřejně užívání slovinstiny nadobře špatné následky. Slovinské učitele fašisti vyhnali nebo vystěhovali; roku 1920 zcela vypálili Slovinský národní dům, hlavní slovinské kulturní centrum v srdci Terstu. Válečný pokřik fašistů *eia eia alala* se děsivě ozýval při ráděni ve slovinských krajích, četné rychlé soudní procesy proti Slovincům, kteří se vzpírali surové italianizaci, končily drakonickými tresty: doživotní žalářem, zastřelením.

Jako terstský Slovinec, kterého fašisti vyhnali z rodného domu, sympatizoval Vladimír Bartol se skupinou slovinských patriotů zvanou *TIGR* (akronym z názvu Terst, Istrie, Gorica, Rijeka, tedy území se

INZERCE

DIVADLO NA ZÁBRADLÍ • ČESKOSLOVENSKÉ JARO 2006

Lenka Lagronová • Ety Hillesum

Režie Jan Nebeský

Česká premiéra 12. března 2006

reprízy: 16. a 29. března v 19.00

www.nazabradli.cz

Anenské nán 5, Praha 1 • tel. 222 868 868 • e-mail: marketing@nazabradli.cz

Robert Blanda • Nám můžete věřit

Režie Jiří Pokorný

Česká premiéra 9. dubna 2006

Alice Nellis • Záplavy

Režie Alice Nellis

Česká premiéra 14. května 2006

slovnickým obyvatelstvem, která po roce 1918 okupovala Itálie). Mladí členové této organizace, která ve fašistické Itálii stála pochopitelně mimo zákon, čerpali legitimitu pro svůj ozbrojený odpor z přírodněho práva a závazku k utlačovanému lidu. Kromě jiného připravovali Mussoliniho likvidaci, kterou zamýšleli vykonat během duchoho návštěvy Kobariidu, města na slovinském etnickém území. Protože však předpokládali mnoho civilních obětí, nakonec se na poslední chvíli plánu zřekli.

I když Vladimír Bartol uveřejnil *Alamut* v době vítězícího fašistického režimu, byla romaneskní „zpráva v láhvi“ určena Slovincům. Spisovatel doufal, že radikální individualismus nietscheánské *vůle k moci* dokáže přetvořit v kolektivní terapii. Krátce, ale trefně řečeno: chtěl proměnit slovniskou „národní povahu“ tak, aby se uměli sebevědomě vzeptit okupantům. Nepochopení současné literární kritiky má v této perspektivě společenské a metafyzické základy. Na jedné straně pádu románu do zapomnění totiž zabránila právě ta slzavá a sebelibostivá „národní povaha“ Slovinců, kterou Bartol tak rozhořčeně kritizoval, na druhé straně je *Alamut* napsán z pohledu filozofie románu, která přesahuje ustálené chápání evropského románu od Cervantesa dál. To totiž už není příběh hrdiny, který se snaží přetvořit svět v souladu s velkou ideou a současně ztroskotává: nezbyvá mu nic než „ztracené iluze“. Stařec z hory a jeho idea se v Bartolově románu vysloveně vyhnou takovému osudu. Zmatenost Bartolových současníků v otázce nezaraditelnosti románu je pak pochopitelná.

O nic méně však nejsme zmateni my, současní čtenáři: bylo by to příliš jednoduché, kdybychom v románu viděli jen odsudek programové manipulace duchovní integrity jedinců, stejně jako by to znamenalo přílišnou míru sebeuspokojení, kdybychom v *Alamutu* dešifrovali jen přesný opis „vymývání mozků“. V takovém čtení nám brání komplexní výstavba románu. Bartol totiž fedařijny, nejdetajněji *starce z hory*, ukázal jako mnohovrstevnaté osobnosti, které jsou navzdory své bezpodmínečné víře nejdřív lidmi se svými charakterovými vlastnostmi, svými problémy a chybami, touhami a bolestmi. V tom kontextu je třeba upozornit také na to, že systém assasinů nepředstavuje jenom úplnou kontrolu nad lidskou vůlí, ale svým způsobem dokonce předpovídá racionalistickou vládu práva. Sabbáh totiž přikáže usmrtit vlastního syna, který se assasinovému systému vzepře: *stařec z hory* bez ohledu

na sourozenství krve cítí a uznává rovnost všech jedinců před zákonem.

Pokud je znak velké umění v tom, že má jakési „prorocké“ vidění, tj. že obsahuje zároveň vyprávění o svém čase na jedné a prorockém přesahování hranic času a prostoru na straně druhé, pak je Bartolův *Alamut* opravdu velké dílo. To znamená, že jej lze číst několika způsoby. Palimpsestní provázanost estetických, morálních a noetických vrstev románu nám tak dává také moc, abychom jej četli především jako otázku, kterou není snadné v době fundamentalistické „války proti teroru“ položit. Ale vnucuje se nám sama od sebe: za jakých okolností je použití násilí oprávněné, třebaže není v souladu se zákony?

Za jakých okolností má nějaký utlačovaný národ právo, aby nepřijal odsouzení ke kolektivnímu vymizení? Má právo, aby v zoufalé situaci, kdy byly všechny možné právní cesty už vyčerpané, sáhnout k násilí jako posledním východisku z nouze? To je otázka po tom, kdy a za jakých podmínek je násilí proti okupantské moci společensky legitimní a morálně oprávněné. I když známe řadu teologických, filozofických, sociologických a politických odpovědí na tuto žhavou otázku současnosti, zdá se mi, že tichý souhlas s podmínkami pro přípustné násilí nejlépe shrnul známý polský filozof Leszek Kolakowski. V druhé knize svých *Mini přednášek o maxi otázkách* (1999) napsal, že násilí může být oprávněné do té míry, do níž má jasně definovaný, specifický a hmatatelný cíl, jako např. nezávislost okupované země nebo smrt krutovládce.

Je-li tomu tak, pak román postuluje také otázku, jaká je etika ideové (politicky nebo nábožensky) motivované vraždy. Z tohoto pohledu bude dobře patrný také rozdíl mezi assasiny a současnými islámskými sebevrahy. Ti interpreti, kteří vidí v *Alamutu* jen odvážnou anticipaci Usámy bin Ládina, začnou ztrácet půdu pod nohama při zjištění, že absolventi školy assasinů nezabývali civilisty, ale pouze přesně vytipované nositele moci. Proto není možné přilepit assasinům nálepek „vedlejších škod“, nevinných civilních obětí. Etika vraždy u assasinů se totiž zakládá na bezprostřední konfrontaci, která má víc souvislosti se středověkým kodexem rytíře než se současnými lidmi-bombami v řadách islámských radikálů. Konečnicou si také moderní označení vraha, který útočí na jednotlivý cíl, našlo cestu do řady evropských jazyků díky hluboké pochybné fascinaci touto izmaelskou sektou.

Vladimír Bartol byl příliš citlivý umělec na to, aby se nechal svěst lákavou jednoznačností odpovědi. Maximum, které nám nabízí, je zásadní výzva přemýšlet o míře, pro kterou dobro a zlo vládnou našimi životy. Žádný jedinec a žádná společnost není totiž vcelku a výhradně v oblasti dobra nebo zla. Dělič čára probíhá každou duší a každou společností. O tom, kudy hranice prochází, se pochopitelně neustále přeme, jak v individuálních meditacích, tak ve veřejných rozpravách. Právě v udržování vědomí o této hranici se skrývá také osvobozující potenciál románu, který sahá mimo lokální kontext a globální příslušnost: tam, kde o rozdílu mezi dobrem a zlem ještě dokážeme veřejně hovořit, tam dosud dlí naděje.

Ze slovnistiny přeložil Aleš Kozár

LITERÁRNÍ ŽIVOT

Ve čtvrtek 23. února 2006 se uskutečnil další z muzických večerů Potulné akademie – *Uši a vitr*. Jde o permanentní festival odehrávající se (téměř) každý čtvrtek od 19. hodiny ve sklepních prostorách brněnské Skleněné loulky. Jako každý z večerů byly i tentokrát v programu zastoupeny výtvarné umění, poezie (představovala se antologie milostné poezie *S tebou sám* z nakl. Dauphin) i hudba.

Po vernisáži tří obrazů Barbory Mališové dostaly slovo „prověřené“ básnické osobnosti – Vit Sliva a Vit Janota. Po nich následovalo vystoupení (staré známé) brněnské undergroundové kapely Idiot Crusoe, kterou nadšení posluchači nechtěli pustit z podia. Po hudební produkci se představili Vrcháče a Jiřího Červenky) Leoš Bacon Slanina

Aleš Deběljak (nar. 1961) – rozhovor s ním přinesl *Tvar* č. 7 v loňském roce – se českému čtenáři již několikrát knižně představil jako básník (*Město a dítě, Katalog prachu*) i jako eseista (*Soumrak idollů, Temné nebe Ameriky, Svěraci kazajka anonymity*), jeho eseje byly otištěny v řadě literárních časopisů (*Tvar, Literární noviny*). Zabývá se množstvím teoretických otázek počínaje paradoxy evropské integrace (jeho esej o rozpadu Jugoslávie *Soumrak idollů* byl přeložen do dvanácti jazyků) po otázky literární teorie, v nichž se inspiroval především americkou literárněteoretickou školou. Zmiňovaný román *Alamut* Vladimíra Bartola vyšel česky roku 1947 a znovu v nakladatelství Albatros v roce 2003.

s křehkými a tiše meditativními verši. Celý večer pak zakončila devadesátminutovým setem nymburská under-rocková partička Práva bubku.

K dispozici bylo i první číslo novin (plánovaného jako měsíčník) potulné akademie *Uši a vitr*, které vydává občanské sdružení Proximus s podporou nakladatelství Vetus Via a Sopol tzv. productions.

Informace o dalším programu i jiné hledejte na internetových stránkách nakladatelství Vetus Via – www.vetusvia.cz nebo Skleněné loulky (www.sklenenaloulka.cz). Pokud by měl kdokoli zájem vystoupit se svými básněmi nebo hudbou na některém z večerů, může kontaktovat Jaroslava Erika Friče na e-mailové adrese jef@vetusvia.cz.

lmr

Jaroslav Erik Frič

POLSKÉ ZLOTO

O KULTURNÍCH NOVINKÁCH OD NAŠICH SEVERNÍCH SOUSEDŮ INFORMUJE ŠTĚPÁN BALÍK

Český živel v polském Slezsku

České záležitosti se v Katovicích točí především kolem dvou institucí, kolem Generálního konzulátu (www.mzv.zu.cz/katowice) a Slavistického kroužku na Slezské univerzitě (www.kns.us.edu.pl). Aktivity zdejších studentů jsou vsuktku pozoruhodné. Na jejich webových stránkách najdete texty o českých (resp. slovanských) filmech, knihách, osobnostech kulturních i politických. Pro oblast celého Polska působí ještě české centrum (www.czechcentres.cz/warsaw) v čele s ředitelkou Renátou Goreckou. Ačkoliv tato instituce sídlí ve Varšavě, snaží se podporovat procesy iniciativy i mimo hlavní město, a to i v menších městech, pro něž je, na rozdíl od metropole, každá kulturní událost svátkem. Takovým místem je například kládký městyš Paczków, kde se minulý rok konal již druhý ročník filmového festivalu věnovaný mimo jiné i českému filmu.

V lednu 2006 se v Katovicích ke zmíněným institucím přidal i Kinoteatr Rialto

(www.rialto.katowice.pl). Za patronátu katovického starosty Piotra Uszoka, generálního konzula Josefa Byrtuse a Českého centra uspořádali svépomocí měsíc české kultury. V nově zrekonstruované budově v duchu secesního Rakousko-Uherska se promítalo především mnoho českých filmů. Na řadu přišly v Polsku velmi populární snímky čs. nové vlny – zdlalipak to, milý čtenáři, zvládně „po polsku“: *Czarny Piotruś*, *Milóš blondynki* a *Pali sie, moja panno M. Formana*; *Gra o jablko*, *O czymś innym* nebo *Zbyt późno popołudnie fauna* V. Chytilové; *Pociagi pod specjalnym nadzorem* a *Wsi moja sielska, anielska* J. Menzela či *Passerovo Intymne osvětlenie*, dále pak filmy z posledního desetiletí: *Gedeonův Powrót idioty*, *Svěrákům Kola* či *Zelenkovy Opowieści o zwyczajnym szalenistwie*. Přehledku příznačně uzavřeli v Polsku kultovní Ondříčkovi *Samotni*. Nechyběl však ani program pro děti, a to jmenovitě jeden ze zdejších největších českých hrdinů – Krteček (pol. Krecik).

Za zmínku stojí ještě kromě české diskoteky Rosti Petřika loutkové představení pro dospělé *Rocky IX* v podání v Čechách již relativně známého divadla Buchty a loutky

a zejména uvedení prvního dílu rozsáhlého sborníku *Obrazy, obrázky, obrazeczki... czeska myśl filmowa* (Gdaňsk 2005). Výbor textů připravili Petr Szczepanik, Jaroslav Anđel a Andrzej Gwózdź a právě pod vedením prof. Gwózdže se na tomto monumentálním sborníku překladatelsky podíleli bohemiisté z Katovic i Krakova. Polská filmová veřejnost se tak může seznámit s dosud pro ni neznámými texty bratří Čapků, Vančury, Honzla, Teigeho, Mukařovského, Kopaněnové, Švankmajera a mnohých dalších. Poněkud paradoxně polské vydání předběhlo kromě anglického i vydání české, jež se má ukázat do dvou let (www.phil.muni.cz/fav/aktuality.html).

Obecně je ve Slezsku půda české kultuře velmi příznivá. Tak například v příhraničním městečku Racibórz založili místní bohemiolové v čele s Beno Benzewem *Českou revue* (www.czeskie-revue.raciborz-ostrog.com.pl). Kromě internetové podoby vychází měsíčně i papírový kulturní přehled, informující o českých akcích jak v sousedních českých městech, tak i na polské straně. O zájmu o českou kulturu svědčí nejen časté koncerty českých kapel v Racibóři, ale i dohoda o výměně polských a českých knih mezi

tamní městskou knihovnou a knihovnou v Opavě, a hlavně nově založená a v Polsku nejmladší katedra bohemiistiky. Vedle Racibórze a Katovic, resp. blízkého Sosnowce, můžeme v polském Slezsku napočítat ještě další dvě bohemiistiky, a sice ve Vratislavi a v Opoli. Čeština se nicméně v této oblasti prosazuje i na středních školách, na nichž se leckde již studuje jako druhý cizí jazyk.

Prapodivně v takovém kontextu vyznívá zrušení českého konzulátu ve Vratislavi – i když dobří jazykové tvrdí, že zde má vbrzku vzniknout České centrum –, či mizivé finanční prostředky, jež mají česká centra či konzuláty na podporu českého živilu k dispozici. Vzhledem k často omezeným finančním možnostem našich institucí v zahraničí a většinou neúspěšnému honu na sponzora nezbyvá polským studentům bohemiistiky či jiným místním bohemiofilním nadšencům než organizovat akce na vlastní pěst, což mimočodem znamená i přemlouvání českých umělců, především muzikantů, aby vystoupili zadarmo, nebo dokonce přijeli za své. Je s podivem, kolik se takových lidí spolu se svými pročeskými iniciativami v Polsku, zvláště pak ve Slezsku najde.

